

A JOGÉRZET VÁLSÁGA ÉS A KÖZIGAZGATÁSI BÍRÁSKODÁS

A VILÁG ÖRVÉNYLIK KÖRÖTTÜNK. Népek, államok, társadalmi, erkölcsi világnézetek, örökéletűnek hitt emberi eszményképek, az egész európai kultúra építménye recseg eresztékeiben. Nemcsak Európa államai, évezredek kultúrája, hanem ennek összetartó ereje, a krisztusi tanokból kikristályosodott, alkalmazott erkölcs, a jogi eszmények, a politikai, társadalmi erkölcs és az ezek alapján kialakult egyes világnézetek — szóval a legfőbb emberi értékek állanak kataklizma előtt.

A világ kavargásának és örvénylésének hullámai a nemzetek és a társadalom mélyéből eddig eltemetett jelenségeket vernek felszínre és ezt olyan tömegben teszik, hogy az emberi elmének csak pillanatfelvételeket van alkalmja róluk készíteni. Az emberi elme ezeknek az elementáris erővel felszínre vetődött jelenségeknek a tömegét közös jellemzőjük kiválasztásának, törvényeik és összefüggéseik megállapításának munkájával alig győzi nyomon követni. Még kevésbé van módja ezekből az anyag bőségére nézve még az emberiség történelmének egész korszakait is felülmúló jelenségekből sebtiben levont és a modern híradási technika felhasználásával melegiben világgá kürtöit elméleteket a kritika bonckése alá venni.

Ezek a jelenségek káprázató iramban és átfoghatatlan tömegben kerülnek szemünk elé. De nemcsak érzékelésünket, percipiáló készségünket vakítják el, hanem káprázatba ejtik megrohanó tempójukkal és tömegeikkel a mi feldolgozó, osztályozó, rendszerező központunkat: az emberi elmét is. Napról napra tapasztaljuk, hogy nemcsak az egyes tudományos képzett elmékben, hanem testületek, pártok, intézmények hivatalos állásfoglalásában is, miként dőlnek romba a hosszú korszakok tudományos ellenőrzése mellett szervesen fejlődött és rendszerbe foglalt, megingathatlannak vélt gazdasági, politikai, társadalmi, sőt — ami a legsúlyosabb — morális építmények is és hogyan emelkednek ezek helyén minden alap és konstrukció nélküli tetszetős kártyavárák.

Azoknak a tudományos és gyakorlati eredményeknek a létrehozásában, amelyeket az emberiség magáénak vallhat, a gondolkozás módszerei közül a dedukciónak jutott a jelentősebb szerep. Különösen jelentős a deduktív módszer szerepe a reáltudományoknak, tehát azoknak a tudományoknak a terén, amelyek történelmünk utolsó 150

esztendejére, elsősorban pedig a mi korunk kultúrájára ütötték rá karakterisztikus bélyegüket. Ez a tudományos módszer, kiindulva a világ jelenségeinek sokféleségéből, a közös jellemző kiválasztása útján alakít a jelenségekből csoportokat, állapítja meg ezek törvényeit és deríti ki az összefüggéseket. Kiinduló pontja tehát a megfigyelés. Mulasztást követnénk el, ha nem ragadnék meg az alkalmat arra, hogy a jelenségeknek bennünket legközelebből érintő csoportját figyelve, a gondolkodásnak előbb említett módszerével nem állapítanék meg az azok talajából kinövő tanulságokat és nem igyekeznék hozzájárulni ahhoz, hogy a jelenségek tömegében lehető tiszta képet próbáljunk teremteni.

Ennek a törekvésnek során azokon a kapcsolatokon keresztül, amelyek az erkölcs, az igazság, a jog, a jogszolgáltatás és a mi működésünk között fennállanak, azt kell az állambölcselet és a közjog szemüvegén át megvizsgálnunk, hogy a jelenlegi középeurópai államszervezetek terjeszkedési törekvései bírnak-e és minő erkölcsi és jogi indokoltsággal s próbáljuk rendszerező megvilágítás alá venni ezeket a körülöttünk, sőt bennünk is zajló és így a mi állami életünkre nézve is létfontosságú kérdéseket.

Az említett jelenségek közül elsősorban a hódítással, annak morfológiájával, erkölcsi indokoltságával, valamint a hódítások háttérül és jogosultságául felállított úgynevezett élettér-elmélettel kívánok foglalkozni. (Ez az elnevezés új és idegen eredetű, de annyira kifejező, hogy szívesen használom én is és pedig a történelmi korokra tekintet nélkül.) Aztán a történelmi jogon alapuló államterjeszkedésnek ránk is vonatkozó elméletével kívánok foglalkozni.

Ugyanis úgy látom, hogy a napjaink minden gondját, izgalmát és fantáziáját lefoglaló legújabb államterjeszkedési törekvések jogi megítélésében csak úgy járunk a helyes úton, ha a rendszerezés munkáját e két főcsoportba osztással végezzük el.

Nézzük először az élettér megszerzésében nyilvánuló hódítás erkölcsi és jogi igazolását.

Az emberiség történelmének egy bizonyos szakaszát a népvándorlások koraként ismerjük. Az előttünk ismert akkori világnak egyik nagyobb részében egyszerre általános mozgolódás támadt: a jobbra törzsi kötelékekben élő népcsoportok megindulnak megfelelőbb létfeltételek keresése után.

Milyen okokra kell visszavezetnünk a megfelelőbb létfeltételek keresésének általános felbukkanó tünetét? Annak a harmóniának a megbomlására, amely az egyes néptörzsek és környezetük között addig fennállott. Bizonyos, hogy a megbomlott harmónia helyreállításának feladata ezen az úton volt könnyebben helyreállítható, mert még ma is érvényesülő társadalomfizikai törvény, hogy az erők a legkisebb ellenállás felé törnek ki. Ez könnyebb út volt, mint a megbomlott harmóniát megfelelő szellemi fejlődés útján megteremteni. Alig hiszem, hogy tévednék, ha azt állítom, hogy a népvándorlás indítóoka a törzsi szervezeti fejlődésig eljutott népek szellemi fejlődésének pangására, csődjére vezethető vissza, amely ösztönös és ellenállhatatlan erővel hajtotta őket akkori állami életük extenzív és intenzív kiépíté-

sére egyaránt. Ez a népvándorlásnak és az ezzel szükségképpen velejáró hódításnak a morfológiája.

Akkor még ennek a szellemi-fejlődési csődnek mint hajtóerőnek, nem kellett szükségképpen nagyobb fokúnak lennie, mert a megfelelőbb létfeltételek keresése az akkor gyéren lakott földön nem ütközött túlságos nehézségekbe. Ez volt az első élettér-keresés.

Az új élettérbe került nép sorsa vagy az lett, hogy magába olvasztotta az ott talált népet, vagy maga olvadt be abba, aszerint, hogy a legfőbb összetartó erő: a morális erőfölény a két nép közül melyiknél volt. Hoz és nem a katonai erőfölény irányította azt a folyamatot, amely szerint az egybeolvadás létrejött.

Nézzük meg, mi volt az egyesülés alapvető feltétele. Erre csak egy lehet a felelet: az a nivókülönbség, amely a hódító és meghódított néptörzsek erkölcsi értéke között fennállott. A morál vonzóerejének érvényesülése ugyanis annál nagyobb, minél nagyobb a morális környezetkülönbség. Egyenlő erkölcsi értékű népek között egybeolvadás vagy nem, vagy csak nehezen következik be. Megtartja mindenik a maga morálját. Ez éppen a morálban rejlő benső sajátosság folyamánya.

A törzsi szervezet kialakulásának fejlődési fokán ez a morális nivókülönbség jelentős volt. Ezzel volt adva a hódítás lehetőségének ideális életfeltétele és joggal lehet mondani, a hódítás erkölcsi igazoltsága. Azért mondom, hogy erkölcsi igazoltsága, mert a hódítás — a már jelzett okoknál fogva — mindig magasabb morális egység kialakulására vezetett.

De a mai Európa államai között nincsenek olyan jelentős erkölcsi nivókülönbségek, amelyekből a hódítás morális jogosultságát, az élettérelméletet levezetni lehetne. Ezért nem látjuk sem jogilag, sem erkölcsileg indokolva Európa három legnagyobb államának egymás elleni háborúját s különösen azért áll a világ minden szimpátiájával a finn-orosz háborúban a finnek mellett, mert a hódítás morális indokoltsága a két ellenfél közül bizonyára a magasabb kultúrát és ezzel magasabb erkölcsöt megtestesítő megtámadott finnek oldalán lenne és nem megfordítva.

A népvándorlás korabeli hódítások befejezte után a fejlődés vonala a közös élettérből a morális közösségbe vezetett. Amit köznyelven történelmi jognak hívunk, nem egyéb, mint a morális egység időbeli tartósságának és folytonosságának a dokumentuma. Ez a dokumentum annál súlyosabb, minél hosszabb időn keresztül állott fenn és minél nagyobb erőpróbának volt kitéve. Ez a két mértékegysége a történelmi jog erejének. Ezért van az, hogy a népek között keletkezett morális közösség megbolygatása annál erkölcstelenebb és éppen ezért annál nehezebb vállalkozás, minél magasabb fokán kíséreltetik meg a fejlődésnek.

Mi magyarok a népvándorlások, tehát az erkölcsileg igazolt hódítások korában találtuk meg életterünket. Ebben az élettérben, a Kárpátok övezte tökéletes földrajzi egységben, az itt talált népekkel hamarosan morális közösségbe léptünk. Mint támadó és hódító egység, a saját magasabb morálunkat maradéktalanul kiterjesztettük a meghódí-

tottakra, azaz a meghódítottakat a miénkkel közös, egységes morálba emeltük. Ezt az egységet elvitathatatlanul testesíti meg a magyar Szent Korona közjogi fogalmának tana.

Vizsgáljuk meg közelebbről, mik a magyar Szent Korona tanában foglalt ezek az államalkotó és államfenntartó morális értékek. Röviden így foglalhatnám össze: a létfeltételek azonosságához való jognak elismerése és biztosítása minden magyar állampolgárra nézve, nyelv, faj, nemzetiség vagy valláskülönbség nélkül.

A létfeltételek fogalmát a társadalmi fejlődésnek legalacsonyabb fokán kimerítik a természetadta lehetőségek, de már később a törzssé, nemzetté, állammá tömörülés során a társas együttélésből folyó létfeltételek mind nagyobb teret és fontosságot nyernek s a jog tartalma megváltozik: a jog tartalmát kezdetben teljesen kitöltő dologi jog (elsősül a tulajdoni és birtokjog) mellé a személyi jogok csoportja lép és ekkor már a magánjog mellett a közjogok is előtérbe lépnek. A létfeltételek azonosságához való jognak az elismerése és biztosítása tehát elsősorban azonos közjogot jelent mindenkire, aki mint magyar állampolgár, a magyar állam morális közösségében él és boldogulásában a közös morál szabta határokat tiszteletben tartja és azokat nem lépi át.

A jog tartalma azonban a személyi jogok mellett különösen a XX. század második felében és főként a háborút követő időkben még egy sajátos módon bővült azáltal, hogy a magánjogot mindjobban átszövik közjogi vonatkozású elemek. Történik ez annak felismerése folytán, hogy az anyagi boldogulás feltételei az állampolgárok egyenlő joggal felruházása mellett sem azonosak, még pedig nemcsak az egyénre nézve, hanem a más-más foglalkozást űzők csoportjain belül sem. Ott tehát, ahol az anyagi boldogulás talaja a legsoványabb, beavatkozásra, segítségre van szükség. Ez a segítség a szociális gondoskodásnak mind tágabb területét öleli fel és abban a mértékben, amint a szociális gondoskodás feladatát a társadalom bizonytalan, eltérő mértékű karitatív tevékenysége helyett mindinkább az állam teszi magáévá, mégpedig minél szélesebb körben és egyenlő mértékben: az állampolgároknak az állammal szemben e téren biztosított jogai is mindinkább közjogi jelleget öltenek.

A mi közjogi bíróságunk feladata a létfeltételek alkotó elemei közül a mind nagyobb jelentőséget nyerő jognak: a közjognak a szolgálata.

Megállapíthatom, hogy ebben a szolgálatban a vezetésem alatt álló bíróság nem elégedett meg a jog egyenlő mértékű kiszolgálása feladatának betöltésével, hanem ezzel a feladattal kapcsolatban, állandóan és közvetlen érintkezést tartva fenn az étellel, a jogszabályok és a jogfejlődés irányvonalainak szemmel tartásával, szerepét önkéntelenül is kiterjesztette a jogfejlődés jövő útjainak kijelölésére. Halmazát tudnám felsorolni azoknak a jogszabályoknak, amelyek gyökérszállakat Bíróságunk ítélkezésének gazdag anyagába bocsátva, terebélyesedtek ki és ekként hoztak a köz számára áldásos gyümölcsöt. Ezzel tudnám dokumentálni azt az állítást, hogy a Bíróság nemcsak mérlege és osztója az igazságnak és a jognak — hanem közvetve fejlődésének elősegítője és irányítója is. Ez az egyik fontos körülmény, amelyre

mint indokra, vissza tudom vezetni a törvényhozás, illetve a mindenkori kormányok állandó törekvését a közjogi bírászkodás kiterjesztésére, szervezetének erősítésére és technikájának fejlesztésére. Igaz másfelől, hogy ez a törekvés viszont az utóbb említett fejlődési folyamatra, t. i. a jog terén a közjog fontosságának fokozatos előtérbe nyomulására támaszkodni. Ebben a kölcsönhatásban leli magyarázatát a bírói jogvédelemnek a közjogok minél szélesebb területére irányuló kiterjesztése és a közjogi jogvédelem tökéletesítése.

Ezeknek a céloknak a megvalósítását a mindenkori kormányzat kezdettől fogva állandóan és elsősorban szervezeti reformok útján gondolta elérni. Kétségtelen, hogy ez a radikálisabb módozat, mert a szervezeti reform keretébe a hatáskör megállapítása és az eljárási szabályok megalkotása is belesik. A mostani m. kir. belügyminiszter is a múlt év november 15-én az országgyűlés képviselőházában elmondott beszédében a közigazgatási bírászkodás szervezeti reformja útján, az elsőfokú közigazgatási bíróságnak már az 1896. évi XXVI. törvénycikk megalkotása idején tervbe vett és azóta is országos határozattal sürgetett felállításával véli a kérdést gyökeresen megoldani.

Ezúttal csak annak a hangsúlyozására szorítokozom, hogy a feladat egyik része: a közjogi jogvédelem tökéletesítése, szervezeti reform nélkül is megoldható. Utalok itt példaként arra a körülményre, amelyet a Bíróság jogegységi határozatainak a közigazgatási hatóságok által kötelező elfogadása és követése már maga is a jogszolgáltatás terén annak nivóbeli emelkedését és egyszerűsítését jelentené.

AZ ALSÓFOKÚ KÖZIGAZGATÁSI BÍRÓSÁG felállításának követelményét még ma is főleg Bíróságunk tehermentesítésének szükségességével indokolják, azzal érvelve, hogy egyfelől a Bíróság hatáskörébe részben olyan ügyek is tartoznak, amelyeknek természetével, illetőleg az ahhoz fűződő érdekek súlyával nem áll arányban az, hogy velük kúriai bírói rangban levő bírák ötös tanácsában foglalkozzanak, másfelől pedig, hogy a bíróságunk éppen az említett ügyek nagy száma folytán olyan hátralékkal küzd, hogy a bírói jogvédelem az ügyek elintézésének késedelmessége folytán sokszor már célját és értelmét veszti.

A belügyminiszter ugyanilyen intenciókból ezekről a következőképp nyilatkozott: 1. „Ma is van közigazgatási bíróságunk, ma is megadja az 1896. XXVI. törvénycikk a módot arra, hogy azok az ügyek, amelyek valóban bírói jogvédelemre szorulnak, odakerüljenek, azonban éppen az előbb említett rendszer következtében a dolog odafejlődött, hogy közigazgatási bíróságunk is apró-cseprő ügyekkel elárasztott bírósággá vált, amely olyan restanciákkal küzd, hogy a bírói jogvédelem elveszti a maga értelmét akkor, amikor az illető ahhoz a bírói jogvédelemhez csak két-három esztendei várakozás után juthat hozzá. 2. Ennek a hibának felismerése következtében elengedhetetlenül szükségesnek tartom azt, hogy ez a legfelsőbb közigazgatási bíróság jóformán csak alkotmánybírói funkciókkal ruháztassék fel és a legsúlyosabb természetű közjogi ügyek elbírálására legyen hivatott

ellenben a másodfokon, a bírói fórum előtt elintézendő közigazgatási ügyek, a kisebb ügyek, az alsófokú közigazgatási bíróság hatáskörébe utaltassanak.“

Ennek az érvelésnek az első indoka kétségtelenül helytálló.

Az 1896: XXVI. törvénycikknek az ügyek közigazgatási bírósági hatáskörbe utalása tekintetében követett taxatiós rendszere több irányban tényleg következetlenséget és ötletszerűséget mutat. Kétségtelenül visszás ugyanis, hogy a szorosabb értelemben vett közjogi alkotmányjogi vonatkozású és úgy a köz- mint az egyén szempontjából elsőrendű fontosságú ügyek mellett ugyanaz a magas bíróság ítélkezik — hogy csak a legkirívóbb példát említsem — a házi cselédeknek az esetek nagyobb részében 200 pengőt meg nem haladó és minden irányban magánjogi vonatkozású bérkövetelése tárgyában is, holott a hasonló természetű és értékű egyéb perekben a kir. járásbíróság egyes bírája végső fokon dönt.

Ugyancsak túlzott értékelést nyer Bíróságunk hatáskörébe utalásával több olyan közigazgatási természetű vitás ügy is (pl. a községi felvételi díj, az ápolási költség, út- és kövezetvám tárgyában keletkezett és rendszerint kisebb értékű vitás ügyek stb.), amelyeknek sem a természete, sem pedig a feleknek az ügghöz fűződő vagyoni érdeke ilyen fokú elbírálást nem kíván meg. De találunk tisztán a ténykérdés területén mozgó, valamint súlyuk szerint egész jelentéktelen kérdéseket a pénzügyi jog területén is, amelyek aggály nélkül lennének Bíróságunk hatásköréből kikapcsolhatók akkor, ha kikapcsolásuk nem jelenti egyben a bírói jogvédelem elvesztését.

Ennek a több mint 40 év óta fennálló jogállapotnak egyébként kívánatos megváltoztatása azonban csak akkor volna halaszthatatlanul szükséges, ha az említett ügyeknek a tömege folytán Bíróságunk tényleg olyan ügghátralékkal küszködne, hogy tehermentesítése elkerülhetetlen lenne.

Ez a helyzet azonban — és ezt aláhúzottan hangsúlyozom — ma már örvendetes módon megváltozott.

A kormányzat hálával fogadott előterjesztésére a törvényhozás bölcs intézkedésével történt létszámfelemelés után és támaszkodva az ítélőbírák odaadó munkásságára, már a múltévi megnyitó beszédemben — alapos meggondolás és számítások eredményeként — azt a következtetést vonhattam le, hogy Bíróságunk rövid időn belül abban a kívánatos helyzetben lesz, hogy a hozzá kerülő ügyeket minden szervezeti reform nélkül a felsőbbbíróságoktól elvárható kurrens elintézésben részesítheti.

E kijelentésem megtételekor a kellő előrelátás mellett sem számíthattam ugyan arra, hogy mintegy félévvel később az országgyűlési képviselőválasztások ellen irányuló petíciók oly mértékben fogják Bíróságunk 3 tanácselnökét és 21 bíróját foglalkoztatni, hogy bírói létszámunk felének munkaerejét hónapokon át főleg ezeknek az ügyeknek az elintézése veszi igénybe. (Hogy minő irathalmaz áttanulmányozásának terhét róttá ez Bíróságunkra, bizonyítja az a tény is, hogy a ládákból és göngyölegekben beérkezett petíciós iratok súlya 49 mázsa 87 kilót tett ki.)

Hogy szembetűnően megrajzoljam azt az utat, amelyet a Bíróság az ügyhátralék feldolgozása terén az utóbbi években megtett, megemlítem, hogy Bíróságunk az 1936. évet 43.197 ügdarab-hátralékkal zárta. Ez a hátralék az 1937. év végén 37.522-re, 1938. év végén pedig 26.462-re csökkent. Az ügyhátralék tehát az utóbbi három esztendőben 48.61 %-kal apadt, tehát közel felére csökkent. Bíróságunk létszámának újabb örvendetes emelése pedig annyi új munkaerőt biztosít, hogy a felső bíróságoktól megkívánható kurrens ügyintézését egy-két éven belül egész bizonyosan elérjük.

A Bíróságunk tehermentesítésének indoka tehát egymagában az alsófokú közigazgatási bíróság felállítását halaszthatatlanul szükségessé nem teszi.

A belügyminiszter úr említett beszédében feltétlenül szükségesnek jelezte „a bírói jogvédelem olyan módon való kiépítését, hogy az ügyeknek igen jelentékeny része bírói fórumon nyerjen végleges elintézését“.

Ha az alsófokú közigazgatási bíróság felállításával ez a cél tényleg megvalósul és ezáltal a jogállam eszményét legjobban megközelítő az az állapot tényleg érvényre jut, hogy — a diszkrecionális ügyektől eltekintve — az eddig a bírói jogvédelmet nélkülöző minél több vitás közigazgatási ügy bírói döntés alá bocsáttatik, akkor az alsófokú közigazgatási bíróság felállításának szükségességét nemcsak elismerem, hanem annak mielőbbi megvalósítását a legnagyobb örömmel üdvözlöm.

Az alsófokú közigazgatási bíróságnak a — miként elsősorban a mi Bíróságunknak is — célja nem lehet más, mint hogy a közigazgatás körén belül a tárgyi jog uralmát biztosítsa, az alanyi jognak a közigazgatás közege által megsértését orvosolja, vagyis a jogsérelmek felett a tárgyi jog szabályai szerint ítélkezzék.

Ennek a feladatának azonban a felállítandó bíróság csak akkor tud majd hiánytalanul megfelelni, ha tagjai kiválasztásában egyedül a szakszerűség szempontja jut érvényre, maga a bírói állás pedig a függetlenség minden biztosítékával fel lesz ruházva. E két elengedhetetlen kellék nélkül ugyanis igazságszolgáltatás, bíráskodás — legalább is a mai tisztult jogfelfogás szerint — el nem képzelhető. A szakszerűség egyfelől a tárgyi jogszabályok tudását, másfelől a való élet, úgyszintén a közigazgatás sajátságosságának és céljának ismeretét jelenti, míg a függetlenség elemei: az állás állandósága és a hivatalból való áthelyezhetőség kizárása mellett, annak a lehetősége, hogy a határozathozatal alapjául szolgáló véleménynyilvánítás minden befolyástól, utasítás-adástól mentesen és a közigazgatás szervei által való felelősségrevonás lehetőségétől függetlenül történhessék. Mindezeknek a feltételeknek a fennforgása esetén képzelhető csak el ugyanis olyan döntés, amely mind az annak meghozatalában résztvevők lelkiismeretét megnyugtatni, mind pedig a feleknek a döntés igazságosságába vetett hitét megerősíteni alkalmas.

Itt kell leszögezmem azt az álláspontomat is, — amire igen nagy súlyt helyezek — hogy — éppen a függetlenség biztosítékaként — az alsófokú közigazgatási bírósági ítéldbírák fegyelmi hatóságául egyedül a mi Bíróságunk kebelében alakítandó fegyelmi bíróságot tartar nám megfelelőnek.

A szakszerűség és függetlenség érvényre juttatásának logikus következményeként arra a következtetésre kell jutni, hogy a felállítandó bíróság hivatásos szakbírákból testületi alakban szervezett bíróság legyen, — ha pedig esetleg vegyes-bíróság, akkor olyan legyen, amelyben a hivatásos bírák túlsúlya biztosítva van.

A hivatásos szakbírákból álló bíróság összetétele és tagjainak minősítése tekintetében a törvényhozás könnyű feladat előtt áll. Megfelelően irányadóul veheti ugyanis a Bíróságunk összetétele tekintetében kiválóan bevált azt a rendszert, hogy a bíróság tagjai felerészben bírói, felerészben közigazgatási képesítésű egyénekből tevődjenek össze, amely nemes ötvözet minden szakszempont kielégítésére alkalmas.

Ha pedig a régóta emlegetett reform a vegyesbíróság összetételét választaná, — különösen pedig ha a bíróságok vármegyénként állíttatnának fel — arra gondolok, hogy a nem hivatásos bíróságokul elsősorban a közigazgatási bizottság választott tagjai közül — esedeg titkos szavazással, de mindenesetre bizottsági tagságuk megszűntéig vagy legalább is hosszabb időre — megválasztott, illetőleg kiküldött érdemes, lehetőleg jogi ismeretekkel is bíró kiváló egyének jöhetnek figyelembe.

Olyan megoldási mód, hogy vármegyénkénti felállítás esetén a bíróság a közigazgatási bizottságnál magasabb tisztviselőtagjaiból alakuljon és a rendes bíróság kiküldött bírájával egészítsék ki, nézetem szerint éppen a bíráskodásnak, az ítélkezésnek általam fentebb kiemelt elengedhetetlen előfeltételeit nélkülöznék. Az államigazgatási, ületőleg önkormányzati tisztviselő ugyanis ebbeli minőségében külön felügyeleti és fegyelmi joghatóság alatt áll s így a bírói függetlenségét megfelelő módon körülbástyázni alig volna lehetséges. Tökéletes bírói függedenség nélkül pedig a döntést kiszolgáltató fórum a közigazgatási hatóságtól — még a kisebbségben levő hivatásos bírói tagok részvétele mellett is — csak elnevezésben különböznék.

Ezenfelül elképzelhetetlennek tartom azt, hogy a tisztviselőtagok mind a tisztviselői, mind a bírói állásukkal járó elfoglaltságukat egyidejűleg hiánytalanul el tudják látni. Szükségesnek tartom azt is, hogy az alsófokú közigazgatási bíróság önállóan és végső fokon ítéljen a hozzá utalt ügyekben, vagyis hogy ez a bíróság ne legyen amannak felebbviteli fóruma.

Bármily megoldási mód mellett is azonban elsőrendű fontosságú és ezért a legnagyobb gondot és körültekintést fogja igényelni — még pedig főleg az ügyek természete és talán az értékhatárok figyelembevételével — a hatáskörök (esetleg a jogorvoslati lehetőségek) megállapítása, illetőleg a hatáskörök megosztása.

Az eljárási szabályok részleteire nézve csak a főbb irányelvek kitűzésére szorítkozhatom.

Az eljárás kötelező nyilvánossága mellett főleg a szóbeliség és közvetlenség kívánalma nyomul a mai jogfelfogás mellett előtérbe, annyival is inkább, mert a felek között főleg az egyszerű emberek vannak többségben, akiknél a kötelező írásbeliség csak félreértésre adhat alkalmat, ami viszont könnyen az anyagi igazság háttérbe szorítását eredményezheti. A kötelező szóbeliség és közvetlenség meg-

valósítását azonban — figyelemmel az ügyek nagy részének jelentéktelenségére — feleslegesnek tartom és csupán a fakultatív — a felek tetszésétől függő — szóbeliség szükségességét kívánom hangsúlyozni.

Ezeknek az elveknek a szem előtt tartásával az eljárási szabályoknak azt a célt kell szolgálniok, hogy az ügy eldöntésére befolyással bíró tényállás minden irányú felderítését lehetővé tegyék, de egyben az eljárás felesleges elhúzásának megakadályozásával annak gyorsaságát és olcsóságát is biztosítsák.

AZ EMBERI NEM s azon belül az egyén is tökéletesedésre törekszik. Ezt mutatja az az út, amelyet az emberi szellem bölcsőjétől mai koráig bejárt. Cselekvéseinek egy része a társadalmi fejlődés mai fokán azonban az egyén kezéből a tömörülés létrehozta testületek, szervezetek, intézmények kezébe ment át. Az egyénnek és az intézményesített funkció-csoportoknak minél tökéletesebb ellátásáról ezeknek a testületeknek, szervezeteknek, intézményeknek megfelelőbbé tétele és fejlesztése útján kell gondoskodnia. Az alsófokú közigazgatási bíróság reformjára irányuló törekvést tehát ebből a szempontból is örömmel üdvözöljük és támogatni kötelességünknek tartjuk. Ha a közigazgatási bírászkodás reformja közeledni fog a testet öltés állapotához, a fentiekben bőven ismertetett szellemű előkészítés munkájához készséggel ajánljuk fel közreműködésünket. Mi legjobb tudásunkkal és tapasztalatunkkal azon leszünk, hogy a nemzeti érdekből is oly fontos reform minél tökéletesebb formában valósuljon meg.

PUKY ENDRE